

Knjižnica za svakoga.

Svezak
2.

K - 40

Cijena
30 fil.

Rudolfo Franjin Magjer
BEZ LJUBAVI.
(Pričovijest.)

Uređuje i izdaje:

Jaćov Tomasović. Rijeka, Via Fabris 1.

Ovamo treba sve naručbe, novac, reklamacije
i rukopise slati.

RIJEKA 1913.

„Knjižnica za svakoga“,

Svezak 1. R. Strohal: Pogled
u svijet Sličice iz života Cjena K - 30
Svezak 2. Rudolfo Franjin Magjer: Bez ljubavi Pripovijest K - 30

*

Pojedini se svesci „Knjižnice za svakoga“ prodaju u svim knjižarama i boljim trafikama, a mogu se naručiti i kod izdavača (J. Tomasović, Rijeka. — Hrv. primorje)

Preprodavaoci dobiju 25 % provizije. Naručbe na pojedine sveske, bez odnosne svote osim preprodavaoca, ne uzimaju se u obzir.

*

3 svezak „Knjižnice za svakoga“ izaći će do koji dan, a donijeti će krasnu radnju iz pera jednog od naših najboljih živućih romancijera

dar

Knjižnica za svakoga.

Broj 2.

*20,00
122*

Uređuje i izdaje Jakov Tomasević
Rijeka.

Rudolfo Franjin Magjer:

Bez ljubavi.

(Priča.)

Rijeka 1913.

Cijena 30 filira.

SVEUČILIŠTE
JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU

GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA
OSIJEK

Broj inventara:

Signatura:

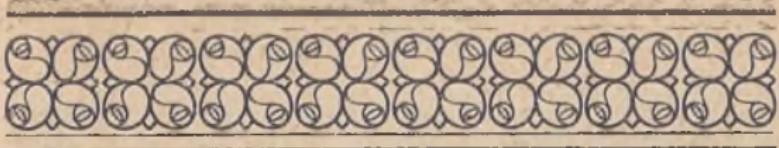
381, 467

GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA

OSIJEK

871330883

Bez ljubavi.

Pripovijest. Napisao Rudolf Franjin Magjer.

Mihajlo Aleksijić bijaše najmlađe dijete i ujedno zadnji sin Mijate i njegove žene Bistre.

I koliko god je on umio u svakoj prilici života da se snađe, lijepo se okučio i milovao svoju jedinicu — nije se čuo sretnim.

— Nisam, pa eto... A kako ono lipo drugi... A nema ni žene, ni djece, ni kuće, ni boga joke — pa ipak... Kuburi dan na dan, životari svakojako, ma on fi je ipak nasmijanih usta... vedar ko ono dobro plavo nebo. Gospodi sveti! Kaže, da ne želi bolje... ne želi ništa više, već samo da mu ostane, što ima...

I Mihajlo Aleksijić zakima glavom i zaroni duboko u svoje misli. Mučio sam sebe, da dokuči, da pronikne u pravi razlog, pa da — može li se — učini nešto, što bi moglo skrenuti tijek dojakašnjega života, toga nesretnoga života, na drugu bolju stazu. Na stazu pokoja

i zadovoljstva . . .

I što je on o toj stvari više razmišljavao, to su mu misli bivale sve zamršenije, nejasnije. U takvom kaosu misli nije razbirao zapravo ni što on uopće želi. A i one srodne misli kanda iščeznuše posvema.

Mihajlo Aleksijić znao je poslije takovih časova samo jedno, da ga boli glava, u kojoj se sve vrti i šumi, kao onaj gorski potočić, koji pada sa kame na kamen, iz jaruge u jarugu . . . Pa ona nesretna vrtoglavica u kojoj se sve okolo njega kao šulja i prevaljuje. I samome mu se učini, da se šulja, a noge klecaju. Da ne pretegne ono njegovo tanko i dugačko tijelo, hvata se bilo za zid, bilo za kućnu ogradu.

Tako onda стоји i drži se kao pijavica kože, dok ona omama, boljetica i kako on to sve ne naziva, ne popusti.

A kada zaista popusti, zagleda se u svoju bašću, zasadenu grbavim i rašljastim voćkama. A ove se ustubočile u najvećem neredu, pune lišaja, jalovica i crvene uši. I dok gdje-gdje koja mladika strši kao svijeća i ravna i tanka, druge pogureno, čvorasto i nagusto zaraslih krošanja spuštaju grane nad ledinom, a vjetar ih od časa na čas zanjiše i odaleći od zemlje.

U njegovu dušu uvlači se tada tu-

galjivo čuvstvo, stara njegova boljetica, koja ga potresa, zebe i zamućeno oko i nehofice zacakli, prosuzi . . .

U takvim časovima pode kraj ras-klimane klupe ravno duž vočnjaka na oranicu „Ravan“ i popostane uz onaj međaš — stoljetni hrast, kraj kojega se diže nahereni, drveni hambar. Tu sjedne na hrastove skaline, glavom se nasloni na izrezuckana vrata, a ruke zatakne u džepove. Sjedi, pa čeka . . . kao da se odmara od dugoga i teškog dnevnoga rabotanja. Pogledava u onu nedogtednu daljinu močvarnog zemlišta, po kojem j' famo amo izrasla koja vrba, breza ili cud, pa ono sivo i jednolično nebo i budne mu kao lakše . . . Usijana glava poprima naravnu toplotu, misli se sređuju, a čuvstva smiruju . . . gube. Pa kada namigne na nebu ona prva zvjezdica i ona crvena rumen dana zađe do nad one zadnje, famo na zapadu jablane — Mihajlo Aleksijić diže se preko votje sa ugodnoga sjedišta i pode natrag u svoju djedovinu, do svojega kiljera. I koraca i ide — tek da se ide — —

I.

Mijata, otac Mihajla i njegova brata Jovice, poboljevalo je punih sedam godina. Davio se kašljem i onako smrknut šetao iz sobe u sobu. Govorio je vrlo

rijetko, s djecom kafkada, sa ženom samo najpotrebnije. A i to se obično svršilo burom i vječnom zadjevicom.

— Samo da nijesam tebe . . . tebe-e . . . gade.

Jovica je već polazio svagdanju školu, a Mihajlo dosle mjesio od blata žemičke i igrao se „topa“, one blažene igre, gdje se puca gvalama od blata.

A Mijata uvijek stjenje, kašljуча i povlači se lijeno iz sobe u sobu. Pred jutro mu obično lakše i bolje, a pred veče osjeća se from, slomljen, srvan.

— Ni m' dobro . . . zlo, pustite me zato, pustite. — — —

I mali M'hajlo, da ne učini ocu na žao, odskakuta k svojim igramama. Znao on dobro, da je otac bolestan, da ga sve boli, ma zašto on njega od sebe fjera — nikako da to sebi protumači. A njega to boli i žao mu je. Pa da je barem drukčija maja. Ali ona i nije maja, kad je nikada nema koj kuće. Jedan put kaže, da mora po poslu, drugi put ide na večernju ili u crkvu, a skoro dan na dan ide na pokope.

— Umrla opet moja prija Marena . . .
Ili: Bog mu dušu posvetio . . . treba da m' bacim zadnju grudu na sanduk . . . učin'o mi dosta dobra . . . strik' Pajo.
Ili: Umrla ţ ona Peroševa . . . znaš: ţa ţ po mojoj zaovi meni pada rod . . .

treba da idem . . . treba.

I svaki dijalog svršio, da treba da ide, a Mijata samo što kimne glavom, očito zadovoljan, da će je se na čas riješiti.

- Pa kud to ide maja . . . kuda ? !
- Ide.
- A kuda ? !
- Ja . . . ide.

I da Mijata učini kraj Mihajlovoj znatiželji — potapša ga po obrazu, a onda nastavi šetnju iz sobe u sobu —

— — — — — — — — — —

- A što t' radiš u školi ?
- Tako . . . sjedim.
- Pa je l' t' lipo ?
- Je i nije.
- Kako nije ?

Jovica slegne ramenima.

- Kako.
- Tuće učitelj — —
- I tebe ?

— Ja . . . tako . . . kaškad . . .

Mihajlo se zamisli. On je želio dan na dan ići u školu . . . ma kuda samo da ne mora uvijek šutiti i mirovati u budžaku u sobi. To mu je dodijalo. Pa onda nema ni društva, nikoga kome bi se povjerio. Eto Jovica skoro nikada nije kod kuće. Jutrom rano odilazi u školu . . . Da barem dođe na podne kući. Od jedno jedanaest do dva saša po-

slije podne bilo bi to njemu najmilije društvo . . . pravo uživanje.

— Ja al on ostaje tamo na ručku . . . tako, do . . .

I Mihajlo u takvim časovima razmišljanja sam sobom razgovara . . . Pita i odgovara onako po djetinjem, slika sebi razne nedokučive slike, koje onda premještava u svim mogućim bojama i zabavlja svoju malenu glavicu.

— A zaš' ti ne dodeš kući na ručak — a ?!

— Tako . . . neć' mi se.

— Zašto

— Tako . . . eto

— Je l' ne da maja ?

— Aja . . .

— Apa ?

— Apa je dobar čoek . . . 'di b' on to i mogo. Tako . . . ne č' mi se . . . dal'ko j' to od našeg sela do škole . . . osam kil'metara — —

— Ki - kil' — m — me — tara . . . šta j' to ? !

— To f' je mjera . . . mjera od sela do sela . . . velika, veljka mjera . . . znaš sada?

Mihajlo slegne ramenima, očito i ako potvrđuje, da tobože „znade“, nije mu jasno.

— To 'š fi već saznati posli . . . posli,

— A 'di ? !

— U školi.

— U školi — i ?!

— Da.

— Ja . . .

— Šta ja ?!

— Tamo s' tuče . . .

— Tuče bome . . . bome.

Jovica se nasmije na to glasno i posprdno načuli usne.

— Mihajlo . . .

— A — a . . .

— Šta t' misliš o meni.

— Kako o tebi ?

— Tako . . . da l' s' ja dadem tući . . . od uče . . . u školi . . .

— Pa šta.

— Jok ! Nikada ! Ne rodi toga. Ja s' njega ne bojim. Pa i 'di b' on mene i mogo, kad ja pobjegnem.

— Pobjegneš !?

— Pobjegnem da; kad on šibom menika — ja zgrabim kapu pa bez . . . bez. Al' t' je to ondakar lipo. Dica se smiju . . . svi se smiju . . . jako smiju. Skaču na klupe. Mašu . . . rukama mašu. Dikoji viče: Ne daj se Jovice ! Ne daj ! Dikoji opet bojazljivo cmizdri : Nemoj, — ne — mo — o — j (Jovica to oponaša plačljivim glasom) ljutiti našega uču . . . dobroga uču. A ja ni kec — ni pec , . . već bez . . . bez . . . bez.

— Pa kud ideš ondakar ?

— Idem . . . kud me volja. Idem do

riša pa s' tu kupam. Pa kad s' nakupam, ondakar idem do škole po knjige. Uzmem. Onda kući . . . k tebi. Eto

Te večeri nikako da usne mali Mihajlo. I dok je Jovica bezbrižno hrkao, majka također, a otac sjedio na postelji i stenjao, hripao . . . on je u duhu gledao, kako to njegov brat Jovica provodi lijep život. Radi što hoće i kako hoće, pa nitko za to njemu ništa ne radi. Nitko ga ni ne psuje, ni ne grdi . . . ništa. To nije pravo . . . nije u redu. Evo n. pr. on Mihajlo. čitav dan kod kuće. Nikuda iz kuće . . . Nikamo. Pa kad se malo makne i skoči do oca, otac ga oljera.

— Pusť . . . ni' mi dobro . . . id' otale . . .

Maja nije kod kuće. A ako dođe: odmah ga psuje . . . grdi.

— Šta s' opet uradio . . . Sve s' okrenio, što gore, to dolje . . . kakav je to nered . . . Sye s' porazbacao . . . sve. Eto, 'di t' je kapa . . . Tu s' opet rasijao pucefa . . . tu zvrk . . . sve tako. Derište jedno, pokora Prava pokora. Sam' da već i ti skoro ides u školu. . . . samo. Bar č' bili jedna briga manje . . . jedan križ manje. — — — — —

Na dan svetoga Jovana slavili krsno ime u kući Mijatinoj . . . Osmi imendan. Dan kao i drugi, samo što je u jutro

rano međnuo Mijato lijepo ukoričenu
crkvenu pjesmaricu, kao dar na postelju
Jovičinu.

Jovica je toga dana bio ponosniji
neg inače. Razgledao i prebirao listove
pjesmarice, a Mihajlo onako iz prikrajka
samo gledao s nekim strahopočitova-
njem na svojega braca.

Nije to šala, znaš u knjigu i preli-
stavati stranicu za stranicom.

Da udovolji svojoj radoznalosti, do-
šulja se polako do Jovice.

— Kako j' to u knjizi . . . šta piše ? !

— Ph . . . nij' to za tebe. Id' se ti
sigrali . . . tamo za furunu. Ajd, ajd . . .
pusl' me na miru.

Jovica je pokupio stolicu i malu
klupčiću, nešto cvijeća i sitna triješća.
Ponio sa sobom i veliki kuhinjski nož.
U dvorištu sve postavio pred zid i nači-
n'o oltar. Dobivena pjesmarica bit će
misna knjiga. Od trešćica sadjelavao je
stalak za knjigu.

— Nemoj ti to . . . porezaš' ćeš se
. . . oćeš . . . bome.

Jovica samo djela pa se i ne osvrće
na Mihajla.

— Jovice . . .

Jovica se trgne.

— Šta frfljaš . . .

— Ma eto . . . kaz'o sam ja . . . kaz'o.

— Šta s' kaz'o . . . ništa . . . nij' to

ništa.

— Krv . . . krv.

— Opet on.

— Opet, da; i opet ču, ako ne preslaneš.

— Ne 'š bome . . . ne. Već ako 'š, a ja č' onda ovako, da.

I Jovica ne oklijevajući, već ravno do Mihajla i širinom nožice udari ga po čelu . . .

Plać i vrisk odmniye po dvorištu.

Druge jutro čim je Jovica otišao u školu, Mihajlo pristupi očevu krevetu.

— Apa . . . dragi apa.

Mijato odmah opazi neku toplu, a prilajenu želju. A bilo mu i djeteta žao, još ono od juče, i gdje je sada bio Mihajlo zavezane glave.

— Šta j' sine ?

— Apa . . . dragi apa. Je l' sadikar već daleko Jovica.

— Je.

Mihajlo kao da ne vjeruje, zaklima glavom.

— Baš jako daleko ?!

— Blizu škole.

— No onda . . . hajde, de.

— A zašto pitaš ?!

Mijata je nehofice postao prijazan, samo da što prije dočuje Mihajlovu želju, znajući, da se dijete ne odlučuje tako lako, kad želi ~~kromo~~ ~~što~~ povjeriti. Mihajlo

opet bojao se u duši Jovice. On je bio svjestan, da je i mlađi i mnogo slabiji od svojega brata. A ovaj zna kalkada biti i jako neobuzdan, goropadan Treba zato bili oprezan i čuvali ga se. Mogao bi ga Jovica i opet nožem kao jučer, a i inače natući se, kad ne vidi otac ili majka . . .

— No, šta j' . . . šta s' 'teo ? De mi kaži — a ? !

Ne boj se ti, samo l' meni kaži . . . ne boj se.

Ovo kao da ga ojunačilo.

— Jovica . . . juče . . . ne, ne . . . prekjuče j' to bilo. Kaz'o m' — —

— Šta t' kaz'o . . . šta — a ? !

Kaz'o m', da s' ne da lući od uče i da bježi iz škole . . . da ne ide u školu, kad neće . . . Ide „kraj škole“, a ondakar s' kupa u ritu. Kaže, da j' tako lipše, već štiti u knjigu . . .

Mijata namrštilo čelo.

— Dobro Mihajlo . . . dobro da s, mi kaz'o.

A onda sjetivši se, kako dobar ofac treba da upotrijebi svaku zgodu na pouku svoje djece, nadoda:

— Dobro, da s' kaz'o, pa valja da i drugi put kažeš, kad ti šlo Jovica kaže. . . Sve ti meni kaži, pa ni briga te onda. Tako, tako . . . jesи l' razumio ? ! — —

— — — — —
Ispovijest Mihajla ocu Mijati o školaru Jovici nije ostala glas vapajućega u pustinji i ne bez posljedica. Jovica je zaista išao više dana kraj škole, već na obuku. I koliko god su inače bili i Mijala i njegova Bištra ravnodušni prama kojekakvim „gospodskim novotarijama“, ma glede škole bili su sasvim drugih nazora.

— Veliko j' to zlo . . . pa šta će od njega bili, ako se on ovako probitandži. Ne će naučiti u knjigu, a kako zemlje nemamo, postat će badavadžija, bitanga . . . prosjak. Samo, da j' u mene snage . . . da je . . .

— Ima j' zato u mene . . .

— Ima da . . . vraga. Ti s' baš ona, koja znaš držati u kordi tvoga milkoša. Al' znaš ćeš ti zato . . . znaš ćeš li zato, pošto j' oka šljiva . . . oćeš već. Samo dok ja zaklopim oči.

— Ajd, ajd . . . samo deri jezik . . . imaš i zašto . . . imaš.

— I Bištra se porugljivo podrugne Mijati.

— Dhe — dhe — dhe . . .

I kašalj provali s tolikom snagom, da se Mijata nije imao kada ozirati na ženinu opasku. Tek kada je malo popustio, prihvatio se obuće i ljutito tresnuo šakom o sto.

— Pokaz'ć ću mu ja već . . . ja . . . bome. Ima u mene 'oš valjade mrve života. 'Oš sam ja, fala Bogu, na životu . . . 'esam.

Dobra dva sata kasnije vucario je mal ne gologa Jovicu a višnjevačom zamahivao po nabreklim masnicama.

— Ev' . . . ev' lopova . . . tu je . . .

Mijata se sve tresao od uzbudjenosti, a kako je i onako slab bio od dugotrajne boljetice, jedva je nasmogao sape.

— Naš'o sam ga . . . naš'o da. Ali ne u školi, već kod kupanja . . . u ritu. Zar sam ja tamo tebe poslao . . . a - a ? ! Govori derane.

I Mijata zamahne ponovno i opatrne dječaka, koji se sve tresao od boli i udaraca kao i nešto od straha.

— Tamo sam ja zar tebe poslao . . . tamo ? ! Gadove nijedan . . . nesrećo moja . . . Tamo je tvoja škola — a - a ? ! I udarci su sve letjeli jedan za drugim, a Jovica onako suvih očiju samo što pišti i dere se.

— Nikada više . . . oprosti . . . nikada više.

Za kaznu nije cio dan dobio ni mrve kruha, već je morao klečati na kukuruzu.

— To j' za tebe . . . tako.

Mali Mihajlo gledao sve to razrogaćenim očima Nije se on lomu ni u snu

nadao, da će otac ovako strogo kazniti Jovicu, a samo zato, što je ovaj, umjesto da je išao u školu — kupao se u seoskoj bari. Bilo mu u prvi mah žao, zašto je on uopće i ispričao sve ocu i tako ga naveo na to djelo.

— Nisam treb'o . . . griota j' to prava . . . velika.

I mali Mihajlo sta se prekoravali, jer da je on kriv, što je Jovica izvukao tolike batine. Da zato donekle popravi svoje nedjelo, ode do Jovice.

— Šta b' ti mogo učiniti . . . kaži!

— Gladan sam . . . kruha . . . ukradi.

Mihajlo potraživao svuda i svagdje, ma kruha nema, pa nema. A iskafi od maje nije se usudio. Doznala bi ona zašto mu to treba, pa bi bilo trista vragova. Našao je u smočnici nekoliko komada kruha, ali to tamo leži valjda već nekoliko mjeseci.

— Tvrdio j' ovo ko kamen . . . ne da s' to jesti.

— Da' će se već . . . 'oće, samo ti donesi pa nakvasi u loncu vodom.

Čim se kruh otkvasio, Jovica zaista počeo blagovati. Slatko mu bilo.

U to nadošla majka. U prvi mah planula i bila pripravna, da ponovno kazni Jovicu, misleći, da je možda on sam uzeo jelo. No opazivši, da dijete jede nakvašen, suh kruh — dadne joj se na

žao. Materino srce.

— Ne 'š ti meni tako . . . aja . . . Digni se Jovice . . . Evo tebi boljeg kru'a . . . evo i krkeša i —

Šta j' to opet . . . šta — a?!

Bistra plane.

— Šta šta — šta?! Ništa! Valjda sam ja mafi, pa ne će svoje diše mučili gladom . . . Nisam valjda „šinter“, ako s' ti . . . ti, da.

Sutra dan se dogodilo isto. Jovica i opeta išao kraj škole, pa kad ga je otac holio koriti, majka popustila. Psiroke se nato izmijenile, svada . . . bura. Obično je podlegao prvi Mijata, kojega je ušulkao kašalj . . . jaki i suhi kašalj.

II

Kad je Mija umro, bilo je Mihajlu šest, a Jovici devet godina.

Ta doba ostavila je u njegovu životu najzamršeniju točku, koju nikako ne moguće osvijetliti.

Moglo bili oko pete u jutro.

— Ajo — o — i . . . ajo — o — i
dico moja . . . ustanite brže. De, de, apa,
a — pa će . . . Samo 'oš mrčuk i on će
da umre . . .

Nastalo zaglušno zavijanje i neprekidno jecanje. Bistra se sva iscerila u licu i kada je ono Mijato držao već samrtnu svijeću i ruka nemoćno stala drhtali, a tijelo istezali se . . . onda . . .

u taj čas otvorila naglo vrata od kiljera neka vremešna starica i odnijela najprije Mihajla, a onda Jovicu u svoju kuću.

Tu su oni tada stavljeni u užareni pepeo jaja, pržili na šibi slaninu, a drugi dan dok je sveštenik pojao i kadio, dotle su oni rezali dinje i griskali pučanke.

— — — — — — — — — — — —

Nastupio preokret . . . drugi život. Karmine se otegle puna tri dana. Ljudi, pozvani i nepozvani, dolazili i odilazili. Tu se vodio divan i prelo. Pa svi oko Bistre, a ona, da im se oduži, tovari i šakom i kapom svima. Trošila ono malo gotovine, Mihajlo se šćućurio preko dana ma gdje, a Jovica išao marljivo kuda je htjeo, u školu i pokraj škole . . .

Najrevniji gost bio je nekadašnji gradski redar Mitraja Šezmatić . . . stasit i krepak Likota.

— Treba da se vi, Bistro, pobrinete za Vašu budućnost. Eto, umro Vam čovjek, a imate dvoje sitne dječice sa nešto gotovine. Nije doduše mnogo, ali i od malo dalo bi se s vremenom prima knuti više. Znate: Kamen do kamena palača . . .

— Ja, tako j' . . . tako. Imaju gospod'ne pravo, sasvim pravo.

— Eto vidite, ja bih Vam zato svje-

lovaо . . . само bih Vаm svjetovao, а Vi radite u ostalom, kako znate i mislite. Jer znate, ne bih htio, da mi se kasnije prigovara ili čak podmeće: Mihrije Šezmatić je kriv . . . na zlo ju naveo.

— O Bože . . . ko b' na to i pomislio . . . Ne do Bog . . . sveta Marija Tekinska . . .

I sada je gospodin Šezmatić nekud i vedriji i udobrovoljen povlađivanjem Bistre stao razlagati svoje „savjetovanje“.

— Vi znate, da novac, ako стоји kod kuće u ormaru, nenosi nikakvu hasnu, već čovjeka samo napastuje, pa kad mu se prohlijedne — olvori ormar pa zagrabi koliko mu treba. Sad pomislite, neka to biva svaki drugi dan ili makar svaki treći dan, a godina ima tri stoline i šezdeset i pet dana, koliko se na taj način dade povaditi. Zaista vrlo mnogo . . . toliko, da bi možda nakon toga vremena ostalo u ormaru nekoliko filira. Kuda bi Vas to dovelo, znadete i sami. Dakle sve skupa: nije pamelno čuvali u ormaru novac, jer od njega nikakva hasna, već šteta, velika šteta.

— Imaju pravo za Boga pravoga . . .

Gospodin Šezmatić otare rupcem znoj sa čela, pa prije nego će da nasslavi, duboko se zamisli . . . duboko.

— Najzgodnije je novac dati u štedionicu ili još bolje: posudititi kojoj po-

štenoj duši Dakako: uz dobre kamate i intabulaciju na kuću i imanje. Ali na prvom mjestu. Tako čovjek imade i koristi, a i u dužniku dobra prijatelja, komu se svagda i u svakoj fuzi može uteći. To bih Vam ja toplo preporučio, pa poslušate li, vidjet ćete, da sam Vam bio iskreni prijatelj. Prijatelj i Vama i vašoj djeci . . . vašoj budućnosti.

Na ovo zadnje nije Bistra znala, što bi odgovorila. Ganuće . . . veliko ganuće okupilo joj dušu i ona sva tronula prosuzila, sjćajući se dobrega i neprežaljenoga svojega „starog“. — — —

Maleno društvanje: Eva Filankovac, Andrija Kelter, gospodin Šezmatić i Bistra

Nasta šufnja i mir Samo pero ispod ruku Šezmatića grebe po mjenicama . . . grebe.

Kada bijaše sve napisano, pročila glasno, međusobni potpisi zaredaše, a tada otvori Bistra ormar i izbroji Kelteru šest stotina, Filankovićevoj četiri stotine, a Šezmatiću stotinu i pedeset kruna krunske vrijednosti

Lagodno čućenje galijo Bistru i ona tekar sada osjećaše, da radi kako to rade samo frijezni i pametni ljudi, koji znadu i nešto dalje od nosa misliti, a ne kao zasukani tvrdoglavci i seoski bolvani. U toj svojoj sreći zaboravila i na

svoju tugu . . . na sve. Osjećala se sa-
svim dobro, a pomisao kako je sve li-
jepo uredio Šezmatić, pogotovo ju us-
pokojivala.

— Lipo mi je da ne mož' biti lipše. Sko-
ro da mi bolje nije bilo već za života star-
ca, kada smo se od jutra do mraka uvijek
klali . . . Bože m' prosti grijeha . . . Ja,
istina j', a od istine same — veće isline
nema. Pokoj mu duši! . . . Ali će ipak
trebati, da mu se odužim . . . makar
mrve samo, jer da nij' bilo njega, ne b'
svega toga bilo . . . ni kolik' crno pod
noktom.

Drugi dan odmah krenula u grad i
naručila mramorni križ.

— Šta č' to mrtvom čoeku . . .

— Ko j' to video . . .

— Bolje b' bilo, da j' dici kupila
valjane opanke.

— Nij' to za sirote . . .

— I selo činilo svoje opaske.

— Šta vi . . . šta — a?! Nećte to
vi plaćati — već ja. Istina nema u mene
više novca da leži al' bi' će kamati, a
ustreba li, morat će vrnuti glavnicu . . .
pa eto — — —

Druga otplata za mramorni križ vu-
kla se preko određenoga roka.

— Ima oš vremena . . . nij' to valj-
da baš za glavu . . .

Al tvrtka ponovno potražila uz ope-

sku, ako se ne pošalje mjeseca otplata za naručeni mramorni križ . . . pod br. . . od god. . . dan . . . i t. d. bit će prisiljena utjerati drugim putem . . .

E sad nije već bilo do šale.

De ti Mihajlo i Jovice, obuc'te se, pa otidite do Keltera . . . znať do onoga Švabe, tamo u „dolu“, pa kaž'te mu neka pošalje kamate . . . intereš. Kaž'te: maja treba nužno.

Dječaci odu.

Dotepenac Kelter lijepo primi obojicu, svakom pače darovao i jabuku, a onda napisao pismo i priložio u nj deset kruna.

Za sada šaljem samo toliko, jer mi više nije moguće, budući da je rok plaćanja kamata davno istekao, a Vi me nijeste na pravo vrijeme obavijestili, Vašom pak privolom (na koju se ja sada pozivam), činim samo ono što mogu i kako mogu. I zato šaljem tih 10 K, a ostali dug kamata primi tete na pravo vrijeme s glavnicom zajedno. Primite uz odlični pozdrav . . . i t. d. i t. d.“

Lijepo ovo pisanje više je smirilo Bistru, već poslana desetkrunaška banka, od koje je sebi zadržala polovicu, a polovicu послала za odplatu. — — —

III.

Kada su kod trećega i četvrtogoga po-

sjeta Mihajlo i Jovica došli praznoruki, bez pisma i bez kamata. — Bistra se od nekoga pritajenoga straha osupnula. Što to ima da znači? Ta ona, za Boga, ne traži od tuđih ljudi tuđe, već od svojih dužnika — svoje. Pa ovi ljudi nju naprosto izigravaju, na njezine se poruke ni ne osvrću. Što to ima da znači? Kuda to vodi?

— Nij' dobro . . . bi' će zlo.

A u kući dobrano se istrošila i zaria i odijela. U svemu se osjećala velika praznina, a nema nade niodkuda za pomoć. A i djeca rastu, bivaju veća . . . potrebe sve veće.

Te večeri proplakala je prvi put količina godina.

Drugi dan otišla sama u grad i kasno pod večer vratila se kući i opet plačući.

Jovice ne bijaše kod kuće a Mihajlo nije se usudio ni pisnuti. Kad je video, da plače maja — zaplaka i on.

Treći dan dogodilo se isto, peti isto i tako se to nizalo dan u dan, a Bistra sve čupa kosu i zapomaga, kako je njezin novac otišao u tutanj, kako je Filankovićeva pobegla u Ameriku, Kelter propao, a Šezmatić odselio daleko u drugu „varoš“ gdje je opet „gradski redar“? — — — — — — — — —

Međutim i Mihajlo odrasao za školu

Dok je bio u školi, bio je mir i Bistra se na oko primirila, a čim on kući i doneće poruku, da Jovice nije bilo u školi, već da se poteplje kao i dosele udari oluja iznova. Uz tešku borbu za opstanak razjedala je briga za Jovicu, pa da barem na čas na to zaboravi, pošalje Mihajla, neka se ide kud god igrali.

— Na, 'edi pa id' se igrati. Ajd . . . A Mihajlo pokunjen još jače se snuždi, pa izade i skrene u susjedstvo. Tu bi na brzo zaboravio na boli, ali čim bi prestala iqua i maja Tomičina sudruga Mihajla, pozvala nježno i umiljato jedinca, da je dosta i da treba na počinak — Mihajlo preko volje ostavi susjedstvo i pode i sam kući. U glavi je prebirao i umovao po svome, zašto je on takav neveseo, ta nije mu nitko na žao učinio, niko ga nije tukao . . . Istina, maja nju nikad ko drugi što znadu: „Mi'ajlo, a 'el' tebe ono boli za apom — a ? ! Ili kako s' drago moje ? Jel' tebeka 'di boli ? ! i slično. al' što zato ? Nije to bog zna što.

— Nije, nije . . . i dječarac se ušutkao na silu, samo da zaboravi i silio se, da misli o ljepšim, veselijim stvarima.

A Bistra kao Bistra. Kako do sada tako s djecom i odsada. Samo kad treba u susjedstvo ili u gostionicu . . . a — a . . . onda ona kao prava maja:

— Mihajlo — o . . .

Malo odane. Onda opet:

— 'Es tu ?

— Evo.

— Zar evo . . . i pljus lijevo pa de-
sno po licu. Zar s' tako dugo izostane,
te ja moram dušu izvikati. Odma' da s'...
Kup' pete, pa 'š dućandžiji po špiru. Evo
... sam' pazi, jal' ē' bili masnica. — —
S Jovicom bilo drukčije.

Kad njemu maja:

— Jovice — e . . .

A on

— A — a ?!

— Zar tako li bilango . . . meni ? i
tek što pljusk, stane maja 'Oš ti' vako
li meni a ? !

Isprva bilo na pola po majinoj volji.
Ali onda stao on odgovaraši.

— Kad Vi tako, a ja ne ēu . . .

— Šta — a . . . ti ne 'š ?!

— Ne ēu, pa efo . . .

— Šta — a ko sam ja tebi — —

— Šta Vi . . .

— Ja . . . ja . . . ti skot . . . li —

— Ja, da . . . Jovica Aleksijić . . .
ja . . . ja . . .

I Jovica udari nekoliko puta uza-
stopce nogom po podu

Za jedno četiri mjeseca stao Jovica
stisnutom šakom, pa pred maju.

— Udri samo, majo . . .

— Šta — a ?! Bislra će po starom da zainlači . . . Šta — a . . . ko — — i lek što ga htjede odalamiti, zacijukne i zavikne: U pomoć! Ubi me Jovica . . . u — bi . . .

A Jovica ravno preko bašćina u drugo selo. Dva dana kasnije došao kući izderan, zaprljan, ogladnio . . . Mihajlo kao mlađi ni da bi pisnuo. Bojao se Jovice i svega onoga, što je imalo njegovim dolaskom doći. U to se otvore vrata, a Jovica unutra

Neugodno iščekivanje . . .

Maja šuti, pa sve griska od leda usnice i unaokolo pogledava ispod oka čas na vrata, čas na Mihajla. A Mihajlo već dršće kao šiba na vodi.

— Hvalj'n Is's . . .

Nakon odulje šutnje Jovica zakorači unutra.

— Ja gladan . . .

Sada se trgnula Bistra.

— Šta — a ?! Na — po — lje — e . . . Ko ј gazda tu u kući — ko ?! Na — po — —

— Majo, nemojte . . . man'te s' toga . . . ne — i ogledavši se nekoliko puta po kuhinji, skine brže s police cijeli kruh, pa s njim pod pazubo i bjež napolje . . .

Mihajlo se nije mogao tomu dosta načuditi. Zar to njegov brat Jovica? Zar

je moguće imati tako pokvareno srce... srce bez ikakvoga finijeg osjećaja? Ta zar to nije Bogu plakati i grjehota? Tako rade okorjele pustaije, a ne mladići... To je za osudu, a njega samoga treba prezirati... ni ne pogledati.

— 'Est, 'est... to on zasluzuje... to,

Ne zavrjeđuje on lijepu riječ, niti da ga se brani ili čak potpomaže!

I što je Mihajlo više o tom razmišljavao, to je bio na čistu: on Jovicu ne voli kao svojega brata.

— Ne volim ga ni 'voliko... I Mihajlo dirne nokat o nokat. Činit će se tako ko da m' Jovica i nj' brat... nemam ja brata... a jā.

Pa onda pogledavši na maju, ostarjelu od briga, budne mu u duši da zaplače.

— Ef' viš tu on ženu... našu maju... udario šakom po licu... udario. Pfuj, gade... gade, a ne brate.

I Mihajlo stisne od ljutine svoje silne zubiće, a ono čuvstvo sažalijevanja pretvorilo se u srdžbu... pravu srdžbu i bijes, Mržnja protiv rođenoga brata A ono — dosele pritajenoga — tamo duboko u duši, ono, što Mihajlo nije znao objasniti, ali je osjećao, dizalo se... dizalo. I bilo časova, kada je pomiclao, da bi bilo, pa da se baci maji oko vrata, da joj cjelevima nadomjesti i ublaži sve

Jovičine uvrede i — udarce . . . Da joj kaže najljepše, najtoplje riječi djelinje odanosti . . . da joj pozlati svaku stopu . . . da izljubi svaku voru na smrkнутом лицу . . .

I bio bi to Mihajlo učinio. Spremao se on na to dugo, tek nije bilo prilike . . . zgodne za to prilike. Pa onda ni dnevni prizori, pa i majka sama . . . Kad god se primakao . . .

— Ona j' . . . ne da m' samo . . . a 'tio b' ja . . . 'tio.

Pa onda da Bistra ne pati Jovicu gladom, nebi bilo toliko krađe od Jovice.

— Ne b' ja to mogu ni za živu glavu . . . nikada.

Zlo sve veće.

Mihajlo trpi najviše.

Kad Bistra ne htjede Jovici nešto dati, a on uzeo tada sam. Najprije: kruh, razno jelo, poslije novac, a na koncu i obuću i odjeću Mihajla, koju je znao u drugom selu prodati u bescijenje. I tako Mihajlo ostao za kratko vrijeme i bez opanaka i bez kape i bez svega.

Uz to još navalila na nj maja:

Kaki s' ti sin?! Kad ja Jovicu gradim, a ti ga braniš . . . braniš ga, ko po dogovoru. Valjda s' nisi s Jovicom dogovorio. Ja l' ti š njim držiš . . . biće . . . bić će. A mjesto da udariš u njega . . . ravno u njega, pa 'š vidiš, da s'

dva jača od jednoga. I ondakar ne b' svega log bilo . . . tol'kog lopovluka. Neb' ne. Al' da . . . vraka I si 'š bil' ko i onaj drugi . . . baš taki. Bi' č' višala za vas oboje . . . oboje — e.

Mihajlu da pakne srce od боли. У grudima sve kipi, а у глави шуми. Хотio bi on, да докаže мади, да је у njega drukčija dušа . . . све drukčije. Да б' он већ navalio и на Jovicu . . . Да то nije lijepo и да он то у svojoj duši не одобрава. Он паče то осудује, па Jovicu баš тога ради mrzi. А мади . . . па шта не би он за мади! Ма kad on то хоће . . . kanda je preslab za sav taj otpor, kao da ga nešto pribije i priveže uz mjesto i on odanle nikud ni makac. Ne može. Ne ide. Nikako, A htio bi . . . vruće želi i sam, да се већ učini kraj ovakovom životarenju . . . ropskom životu.

IV.

Početkom proljeća nestalo Jovice . . . отишao, а да се bogzna када или никада више не поврати.

I dok су једни нагађали, да је отишao u Ameriku, други, да је отишao u Srijem bratu своје мајке . . . i svi tako по svome.

A Bistra hvali Богу.

— Само kad sam ga s' kurtalisala

... bi' će m' o'ma lakše sa ovim jednim. A nj' Mihajlo više dite, pa će biti skoro zamjene ... bi' će bome.

U razgovoru sa svojom drúgom Jalšom nije nikako mogla da ne počne iz daleka o njezinoj Mareni.

— Et' vi's' ta b' bila za moga Mi'ajla ... gledaš čemo mi već.

A Mihajlo baš u razgovoru sa Sojom.

— Pa nikad se ne daš viditi ... baš nikad.

Mihajlo ponikao, a u glavi premišljaо, kako bi joj što ljepše odgovorio ... što ljepše. Da on nije kod kuće samo zato, jer tobože ne smije nikamo, već što ne zna, kad bi bila hora izaći. Naime u ono vrijeme, kada bi znao, da izlazi Soja

— A izgledala sam t' već nekol'ko puta ... i juče

Mihajla sve oblige neka vrućina.

— Pa da t' pišem, pa pošaljem po Lenici ... odnit će ona već febika u ruku.

— Pa de ... Mi'ajlo de.

Još istog popoldna tražio je on zgodna vremena, pa čim je maja olišla na neki ukop, sio Mihajlo, pa stao grepali po papiru :

A ... 21 III. 19 ..

Draga Sojo!

Uvik sam mislio da t' pišem nekoliko riči Da t' kažem, što mislim, kako

osićam i snivam O Bože, ja uvikar tako
rado snivam, pa ma bio upravo bil dan
To snivanje kanda i jest najlipše što
imam Nik' m' ne smeta . . ne buni.
Gospodar sam svojim mislima i ravnam
njima po miloj svojoj volji Upravo ona-
ko kako ja želim kako oču. Pa ka-
da tako mislim, uvik nešto želim . .
nešto, što bi mi bilo najmilije na tom
svilu I onda mi dolazi tvoja slika
pred oči . . baš 'nakva kakva jesi: i
lipa i dobra i jedra sa ozbiljnim licem
i živim kukinjastim očima Ja onda upi-
ljim svoj pogled u tvoju sliku i gledam
dugo . . dugo. Uživim se u tom gle-
danju. Pa izmakne li mi tvoj lik . . ne-
stane li ga ispred očiju — ja ondakar
zažmirim očima, stisnem što jače mogu
vjede, samo da te, draga Sokø, opela
dozovem . . da te uočim

I tako to ide sat za satom, dan za
danom Žalim onda, da nisi zaista kod
mene ili da smo ovako na samu skupa,
pa da ti kažem . . da ti iskalim svoje
srce Mnogo ti imam kaz'ti Pa kada li
sve kažem, valjda će mi biti lakše, a
ovo življenje lipše Ja se nadam
jako nadam I kanda sve u tebe nade
polažem i neznaajući zašto Čemu ?

Primi nebrojeno pozdrava od

Mi'ajla

Mala Lenica odnijela pismo i predala Soji u ruke . . . njoj samoj i do-
nijela poruku od Mihajla, da odgovori,
što prije . . . odmah.

S velikom nestrpljivošću pročitala Soja Mihajlovo pismo. Još prije toga razmišljavala je, što bi mu znala i sama pisati, ali joj se sve činjaše da nije na mjestu i da ne će Mihajlu ugoditi. A ona bi njemu hotjela baš onako pisati, da mu ugodи, kao što joj godi onaj pogled njegovih velikih očiju, kojima ju pogledavaše kradomice i s nekom kao bolju . . . velikom bolju, koja i mami kao da draga milo . . . tako milo. Baš je taj njegov pogled i navratio njezinu pažnju na nj. To i jest razlog, da je on njoj miliji neg ostali Istina, njoj je njezin apa, pa maja i seke najmilije na tom svijetu, pa ma da ju i grde i psuju . . . ma kako ju korili. No Mihajlo je za nju nešto osobito i ako ona sada time ne spaja nikakve želje, kao što to rade njezine vršnjakinje. Njoj je dosta da smije kad — tad pogledati mu u lice, koju s njime progovoriti ili eto kao što on njoj, tako će i ona njemu pisati. To je i bolje, jer se lako može kazati i ono, što se u razgovoru ne bi moglo. Radi čega bi se ona pred njim stidila i ne bi, da ju kolju izustila ni zašto . . . nikada. Ma ju

Mihajlo ni ne pogledao više — — —

— — — — — — — — — — — —
Dragi Mi'ajlo!

Primila tvoje pismo. Razveselilo me
jako, samo ja ne znam 'oču l' ti moći
odgovoriti baš onako, kako si želiš. Sla-
ba j' u mene ruka, a toplo srce Ja ono
što osićam, ne znam napisati ne
mogu. A i bojim se, da m' nebi zlo s'va-
lio. A eto t' i maya ti brani Nisam joj u
volji A da s' joj barem što skrivila. Ne-
moj t' zato menika pisati. Mogla b' ona
to dočuti, pa b' bilo trista vraka
smutnja. Nemoj već ako m' . . . ako
sam t' mila, a ti id' često u crkvu, jal s'
prođi kraj naše kuće, pa Ćmo s' barem
viditi

O, ja t' tako rado izgledam Men' je
i lo dosta Zapamti!

Soja

Baš kada je Lenica predavala za-
moljano Sojino pismo Mihajlu – nafrapa
Bistra

— A šta j' to . . . šta ?!

Mihajlo ponikne i pocrveni

— Da nij' od one gospe grlice
tamo — a ?! i maya migne spram Šojine
kuće, a onda nastavi: Daj to 'vamo da
vidim

Mihajlo znajući da maya nezna čitati,
pruži pismo.

— Evo.

— Evo i tebi.

I Bistra razdere pismo na komadiće pred nj

— Rano s' počeo . . . rano Bolje b' bilo, da pospremaš onaj kokošinjac pun tekuti, pa dvorište i šta već posla ima. A ne trošiti vrijeme u ludo na takve ludorije . . .

— Nisu to ludorije — —

— Šta nisu — —

— Pa i 'nako ne idem na sijelo, ni u crkvu, ni med momke, nikuda. To m' jedino.

— Pa zašť ne ideš . . . idi. — —

— Mihajlo Aleksijić provodio kao i dosele monoton život. Kalkada izlazio, posao selom, pa da vidi Soju I baš sjutra dan, poslije onoga pisma, nasmijala mu se sreća

— Bila s' u sto briga . . . mučilo me jako . . . jako. A to ſ' boli . . . izjeda. Pa niotkuda glasa, a ovamo opet ne vidim Lenice. Da s' nj' što dogodilo —

— Nij, Sojo . . . nije.

I Mihajlo se nasmješi, a u duši mu godila ta brižljivost Sojina, kojom ga ponovno ljubezno susretala

— A nis' mi ni odgovorio na moje pismo . . . baš ni slovo.

— Nisam mog'o . . . tako mi — —

— Šut, šut . . .

I Soja mu se prpošno zaprijeti prslićem

Nakon odulje sstanke zamisli se Mihajlo.

— Sojo . . .

— Slušam t' Mi'alo . . .

— Slušaš . . .

— Slušam rada . . .

— Je l' ti kadikar što misliš . . .
onako — o — —

— O Tebi ?!

— Da.

— Pa mislim . . . puno . . . lipo . . .

— Pa šta misliš, kaži . . . kaži mi

— E da . . . kad bi ja to mogla . . .

— A šta ne b' mogla . . . de kaži
molim, Sojo draga So — —

— A šta ti — ti — i ?!

— Ja sam t' već pis'o A ako 'š ka-
za' ēu t' i opet: Mislim o tebi . . . Svi-
daš mi se. Ništa . . . nikoga ne volim
već samikar tebe . . . baš tebe I ne č'
nikog, pa eto.

— Ne 'š zbilja ?!

— Tako m' Boga — —

— I uvik — —

— Uvik

A ti Sojo, ti — i ?!

Soja je šutila Njezine mlade grudl
poskakivale su ispod one ţanane lanene
košulje, kao ono jedro zeleno pruće,

kada ga vjetar zanjiše, pa ne može da se umiri. Ono dosele slatko čuvstvo po-primalo je sve izrazitiji oblik, uzbudjenost njezina bivala sve jača . . . čišća . . . toplija.

Ona lagodnost mladenačkoga sna-trenja provalila svojom jakošću, kao kad para zakipjele vode provali ispod po-klopca . . .

Soja je to izrekla tako odlučno, tako promišljeno, da se Mihajlo začudio od-važnosti njezinoj. Vedar i topal tračak nade obuhvatio ga cijeloga i on je toga dana bio vatreniji neg ikada u životu. On je pače zaboravio na sve dojakošnje neugodnosti i odlučio ni ne osvrtati se na to više, samo da ne pokvari ovaj netom uskrsli i trenutačni ugodni dojam . . . dojam ljubavi. — — —

V.

Prošlo osam godina . . . razdoblje veliko u životu. A ipak se tih osam godina činilo Mihajlu Aleksijiću kao osam dana. On nije ni vjerovao, da je u istinu toliko i sumnjaо je, da je toliko mogao preturiti ovako životareći od dana u dan, bez ikakvog novoga ufiska, bez ičega, što bi bilo tijek njegovu životu promije-nilo i časom samo.

— Osam godina . . . hm . . . pa baš danas . . .

I Mihajlo Aleksijić pogleda unaokolo, namještajući se na hrastovoј skalini hambara.

Prvi suton počeo već padati i lijeno se povlačiti nad stogovima sijena i po ofurenoj ofavi. Ono rašljasto drvlje sa izraslim jalovicama čudno je stršilo i savijalo se pod vjetrom . . . prvim jesenskim vjetrom, koji na mahove zašušne požutjelim lišćem, koje sklada pjesmu tuge . . . umiranja.

— Osam godina . . . osam. I opet isto . . . baš 'nako ko onda. Vjetar vijori, lišće se truni . . . jesen, a ondakar ć' zima . . . I ondakar i opeta Jovo na novo . . . Kako j' prije, tako ć' i sadikar, a kako j' sadikar, tako ć' se to ponoviti kasnije. Samo moji mladi dani — oni dani, kada sam znao usred biloga dana snivati . . . snivati lipo — nikada više . . . baš nikada.

Mihajlo Aleksijić rastužio se . . . iskreno mu se ražalilo nad njim samim. I kao da io nije bila — kako je on to inače znao nazivati — boljetica, jer ga nije boljela glava, nifi mu se pred očima vrtilo — već tuga, prava tuga.

Takva tuga — Mihajlo Aleksijić dobro se sjeća — obuhvatila mu i srce i dušu samo jedan put. Onda kada je pisao onaj prvi list. Još jače, kada je isčekivao odgovor, a najjače, kad mu je

maja razderala Sojino pismo . . . pismo, od kojega je on toliko iščekivao.

— Baš je bila kruta srca . . . 'est, bome. Pa i danaske j' ona 'oš taka . . . ne popusta ni za mrvu,

Mihajlo Aleksijić, da ponovno svrati misli na osamgodišnjicu, žmirucne nekoliko puta i duboko se zamisli u nejasnu prošlost . . . jednoličnu i monotonu prošlost.

I dolazile slike redom . . . jedna iza druge, kako su uopće i mogle dolaziti, kada su već za ono doba bile nejasne i nepotpune . . . zamršene.

Najčešće mu se ponavljala pomisao na maju . . . njegovu rođenu majku, na koju kad god bi pomiclao, uvijek ga spopalo čudno čuvenstvo odvratnosti i neka neobuzdana uzbuđenost prekoravanja. A i njezin lik, sa onim izrazitim i markantnim crtama, koje, kanda su mu se vazda prijetile, netmalo prouzročiše u njemu kao bojazan . . . prilajen neki strah. U takvim časovima čuo je on njezine riječi . . . pustu i veliku hvalu i prezirnu grdnju, psovke, ponizivanja. Pa kako se to samo ponavljalo dan na dan. Kako je on uopće i mogao toliko vremena izdurati u toj grižnji i vječnom zadirkivaju. Pa koliko je on samo trpio i na ugledu kod drugoga, u cijelom selu, pa i pred Sojom. Možda da je to i raz-

log, da se nije mogao nikada ni za što zagrijati, razveseliti. Da nije znao onaj život pojmiti i prilagoditi se prilikama bračnoga života.

— Ona j' . . . ona.

I Mihajlo Aleksijić samo kimne glavom, a rukom nehajno zamahne,

— Evo:

Sjedi u sobi pa se redi. U kuhinji uz Bistru nekotiko poboljih žena, ljudi i djece . . . gazdinski soj. Ljuštare kukuruze. Sijelo.

— Ej, Bistro, baš ti valja Mi'ajlo . . .

— Čo'ek ko dren . . .

— Treba ga u zvizde pozlatit . . .

— Momak od oka . . .

— Bi'š sretna . . . Bistro . . .

— Ja, što Bog da . . . njegova sveta volja, meni zapovid.

I Bistra sva razdragana već ne zna, kako da se namjesti na kukuruzovini.

— Bi' će ſi Bistro, Mi'ajlo prvi gazda u selu . . . 'oće on to, danas sutra.

— Može . . . može. Nij' kartaš. ne puši . . . a nij' ni za birtiju. Nij' za zlo . . . pa efo,

— Ja, što Bog da . . . opet će na to Bista. I 'oće moj Mi'ajlo . . . moja j' to krv i meso . . . ja to postavila na noge, ja — —

U to se pokaže Mihajlo.

— Bog Mi'ajlo!

— Kako j' ?

— Živ nam bio !

— 'Od, amo . . .

— Ev' ovdikar . . .

— Tu ē' on . . . tu . . .

I otimanju ni kraja ni konca.

Onda, da Jalšin čovjek, ded Iljo
učini kraj, ustane sa svog loga.

— Ovam' ti delija . . . naša diko . . .

Pa kad ono svi posjedali i opet do-
šli u kolotečinu ljuštrenja i treba da se
nešto počne govoriti, započne Bislra.

— Dabome . . . baš dika . . . kako
dika. Nij' sve zlato što s' sjaji.

— Al' Bistro . . .

— Tako j' ko što ja kažem . . . Ne ē'
ja imat ni od njega 'asne ko ni od one
palavorde, što s' tepe po svitu. Kaka
'asna od dice ? Ne rodi toga . . . nema
toga. Dok moš: ustaj, i radi i daj . . .
daj, a kad ne moš . . . on ē' meni: Na-
polje babo, pa id, kud te volja . . . Ta-
ko ē' i Mi'ajlo. Nij' zlato — —

A Mihajlo Aleksijić samo što ne
propane u zemlju. Pred licem mu se za-
maglilo, pa kad bilo drugi put ljuštenje,
nije ni došao. Poslije je čuo često takve
razgovore. I to baš onda. kada je ovako
iznenada natrapao, pa ga bilo tko drugi,
bilo sama maja pred drugim hvalila.

Zašto je ona onda drukčije govorila
i zašto ga je na takav način vrijedala —

nije znao. On se to ne razumije ni danas, nakon toliko godina. On znade samo toliko, da kada se kasnije oženio. Sojom onom Sojom u koju je sve svoje nade polagao i koju je toliko volio — da je morala njegova majka od njega iz kuće baš radi vječnoga zadirkivanja. Samo s tom razlikom, šlo je tada imala dvojicu na nišanu. Kamo sreće da je onaj rastanak bio odmah poslije vjenčanja, a ne nakon dobre četiri godine, od kojih je do danas još toliko proteklo . . . Pa i kakav je ono bio život?! Vječno klanje . . . inad. On mislio naći Sojom drugu sreću, počeli nov život . . . preporodljivi život, a kad tamo taj se novi život ko utopio u buci dnevnih razmirica. Prve ljubavne slasti podlegoše, usnuše pod dojmovima neke kao zavisi, srdžbe, ljubomora sa strane maje, koji danomice rastao . . . rastao. Soja opet nepoznavajući Mihajlovu maju, mislila, kako će to biti lijepo živjeti s Mihajlom, a ipak imati u kući pouzdanu osobu, koja će joj prednjačiti kao dobra kućanica i savjetom i djelom. Besvijesno se podavala životu prvih dana, neskrivajući od kolikoga je zamašaja Mihajlova zabrinutost. neraspoloženje.

Onda im se rodi sin, prvo dijete. Koliko je on za to žrtvovao i dana i

noći. Pa ono iščekivanje.

Eto t' sadikar pa zibaj.

On se drage volje i prihvatio loga posla, samo to detence ne htjede spavati, već udarilo u vrisak, dreku. Ne da se to lijepim — pomisli Mihajlo Aleksić i stisnuvši žube, zanjiše, onako posvema nevješt u ovome poslu, što jače mogaše.

— Ma 'esi l' poludio ?

— 'Di ti j' srce, duša ?

I Soja sva izvan sebe u brizi kao malí udari skupa sa Bistrom po Mihajlu. Mihajlo se obeznanio. Što to ima da znači ? da Soja ovako njemu. Soja — o Bože ! — zar i ona ? !

Onda nadošle one noći . . . plačljive i duge besnene noći.

— Mi'ajlo . . . Mi'ajlo . . . Probud' se . . . diži.

A Mihajlo na sve to ni mukajet. Pričinja se da spava, a san ni blizu. Samo zahrće jače, a onda se okrene na drugu stranu.

— Ma Mi'ajlo . . . i grunuviši ga Soja u rebra, dobrano ga zdrma iza sna. Ustani . . . nos' od mene dite . . . ev' 'oće da m' dušu isiše . . . ne daj . . . oslabi' ču.

— Oslabi . . . šta m' briga . . . ne diraj me . . . jal' ču te . . . jal — —

Soja da od boli propane u zemlju,

a Mihajlo se razgoropadio.

Sjutra dan se radi loga prekoravao.
A i čudio se, da je on tako goropadan
iza sna . . . nije mogao vjerovati.

Druge noći isto, treće opeta i tako
redom.

O kako se to vuklo!

— Ko gladna godina . . . baš tako
. . . ko gladna godina.

Pa onda ono bdijenje, . . . ono ka-
snije, kada se probudio i lašio maloga
Milta nosati iz kiljera u kiljer, tamo —
amo . . . Pa onaj bijes, jad . . . što li ga
je u takvim časovima hvatao.

I tako se to redalo od godine do
godine . . . jedno za drugim . . . četvero . . .

I othranio ih . . . othranio. Evo sada
su već veliki . . . Najstariji će već u
školu . . .

Sam' da ne bude ko Jovica . . .
sam' . . .

I Mihajlo pogleda prema domu.

Po obzoru šetao se već mladi mje-
sec i rezao one gomilate oblake, onda
ga nestalo odjedanput, dok se i opet ne
pomoli tamo na čistini.

— Ko sreća . . . baš tako. Jednom
dan na dan svijetli, a 'dikom tek što sine
— već zađe za oblak, — a 'dikom ni to
. . . ni ne dođe.

Mihajlo se snuždi . . . ponovno snu-
ždi.

— Ef' baš tebi... tebi Mi'ajlo. — — —

Pod dojmom jučerašnjeg snađenja i večerašnjega izbivanja tamo kod hambara digao se Mihajlo Aleksijić iz postelje mnogo ranije nego inače. I dao se odmah na posao.

Prekopavao po starim kaputima iz džepa u džep... Nigdje ništa. Onda otvorio svoje sanduke, premetao rublje i tražio na dnu. Među prstima zašušli. Požutjela je hartija od starine.

— To će biti... to.

Razmota oprezno.

A — a... to j'... to.

Pismo je bilo označeno 21. ožujka, a u zagradi (nakon česliri godine poznanstva).

Draga moja...

Došlo je... došlo tako nenadano...

Mihajlo Aleksijić čitao je na mahove i isprekidano i jedva čujno. Neka čudna jeza razapinjala mu grudi, a očima proždiraše svaku riječ... svaki slog.

Sada 'di pišem ove riči, ne mislim više nako, kao ondar. kada sam znao lipo snivati. Ne mogu. A i čemu? Sve je to bez vridnosti, bez svrhe. To su samo sni, a od toga s' ne živi. A kad čoek ne mož' ni da živi kako b' tio, bolje da ga i nij'..., bolje. Et, ti s' mi Sojo, ondakar... pri'e vinčanja znala često kazati kad moliš krunicu... ne

jednu već mnogo . . . čitavu devetnicu.
Pa sve to za meneka . . . sve zato, da
doznaš, da te ja u istinu volim 'nako,
kako b' ti to rada.

Mnogo j' to . . . mnogo od tebe,
slabe žene. I kol'ko god sam ti znao ka-
zati, da ti j' ispunjena želja, toliko sad
mislim, da nije . . . nij'. A želio b', da
nij' nikada ni bila. A nis' ja tome kriv
. . . Bože sačuvaj. 'Tio b' ja al' ne mo'š
li preko svoje volje . . . preko svo'e du-
še. Tako ni ja . . . tvoj Mi'ajlo. I ja, 'di
vidim već četvero svo'e dice . . . četve-
ro . . . ne mogu, pa ne mogu. Nis' ja
stvoren za milelaliti . . . za volil'. Ne
mog' to ja . . . nikako. Ja ne volim ni-
šta, pa da t' iskreno kažem i ni' m' ni
ž'o . . . žao m' više vas, već mene. Baš
tako, ko kad mi je umro pokojni apa.
Umro, pa nikom ništa. Mislio dan dva,
a ondaka udario u igru. Igra prošla, pa
prošle i misli za apu. Maja ?! Ni nje . . .
živi, a men' je ko da j' i nema na svitu.
Jovica ?! I on tako. Ti ?! O Bože, šta b'
ti kazao . . . ne smi'm . . . ne mogu . . .
Dica ?! O dico, dico, draga — — Eto
m' već suze na oči. Al ne, ne; ne smi'm
dalje. Treba da učinim, što s' naumio. I
to o'ma... o'ma. S Bogom . . . S Bo —
go — m — — —

Dalje nije mogao. Pustio hartiju na
llo, a glava mu klonula sama. Osjećao

je svoju staru boljeticu.

— Hvalao se slamčice kao ono zadnji utopljenik. Baš kao i onda, kada je htio skončati svoj život poslije netom pročitanoga pisma što ga je napisao, kada mu je dosadio, dodijalo življenje.

Al' onda se trgne kao od dugoga teškoga mamurluka, pa da izbegne nečem velikom strašnom, . . . otare onaj hladni znoj sa čela, a hartiju da joj zmetne svaki trag, zgužva podere . . . a na koncu zapali je nad uljenicom.

— Tako . . . t' tako. A ti Mihajlo živi ko i do sada, bolje j' i tako, već izginuti ko ta hartija . . . ko ta odluka . . . bolje.

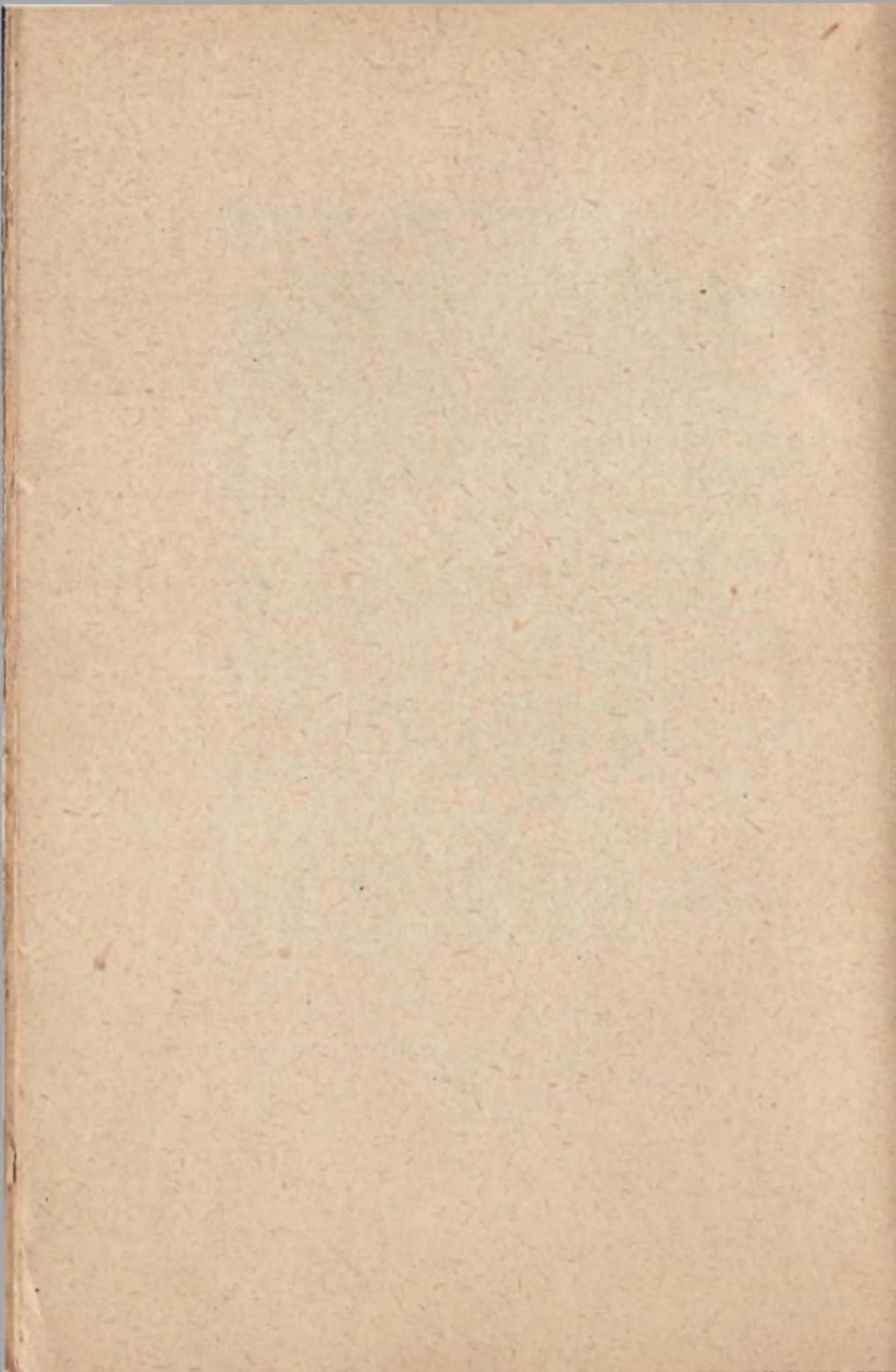
I Mihajlo Aleksijić prigne za kvaku od vrata, a onda promuklo zazove:

— Sojo . . . ustani . . . svanulo j'
 . . . treba na poso . . . Sojo.

A onda ulazi u osvitu dana uz novi život: nova raba i staro pregaranje — — pregaranje bez ljubavi.

BVEUČILIŠTE
JOSIPA DURJA KIĆIŠE MAYERA
U OSJEKU
OPADSKA I BVEUČILIŠNA
KVJIZNICA OSJEK

Kod uprave „Knjižnice za svakoga“
mogu se naručiti slijedeće knjige:

- J. Tomasević: Skromni evi-
jetak (Pjesme) Cijena K — 40
- J. Tomasević: Glas i uzda-
si (Pjesme) Cijena K 1 —
- J. Tomasević: Koprive (Cr-
tice) Cijena K — 60
- J. Tomasević: Obitelj List za
zabavu i pouku, godište I i II.
(1911, 1912) Svako pojedino
godište K 5 —

Za preprodavaoce obična
provizija od 25 %,

886.2-3

Od Rudolfa Franjina

izašle su do sada ove knjige :

P o r i v i . Prva knjiga pjesama.
broš. 1 K 50 f.

P o r i v i . Druga knjiga pjesama
Broš. 1 K *)

P o r i v i . Druga knjiga pjesama
danju. Osijek, 1909. Broš. 1

N o v i z v u c i . Treća knjiga pjesama. Osijek,
1905. Broš. 1 K. *)

N o v i z v u c i . Treća knjiga pjesama u dru-
gom izdanju. Osijek, 1912. Uvez. 2 K. *)

N o v i z v u c i . Treća knjiga pjesama u tre-
ćem izdanju. Osijek, 1912. Uvez. 5 K. Za
učenike 2 K 50 f.

*

Z a p i s c i s a s e l a . **) Škice i novele iz
života hrvatskog seljaka u Slavoniji. Osijek,
1907. Broš. 1 K 50 f. Uvez. 2 K 50 f. *)

S a s l a v o n s k e r a v n i . Škice i novele
Osijek, 1913. Broš. 2 K. Pučko izdanie 1 K 50 f

*

U p j e s m i i p r i č i . Autologija savremene
hrvatske omladinske književnosti. Osijek,
1907. Broš. 5. K. Uvez. 7 K.

K n j i ž e v n e b i l j e š k e . Sveska I. Osijek,
1913. Broš. 1 K.

*

Istii je pisac napisao više knjiga pjesama i pri-
povijedaka za mladež (u raznim nakladama) uredio
više prigodnih brošura, almanaha („MI“). a uređuje
„K n j i ž e v n i P r i l o g“ osječkoga Kluba hrv.
književnika i časopis za mladež „M i l o d a r k e“.

**) označene knjige rasprodane su.

***) Prevđeno na češki (Jan Koch), poljski (dr. Jan Magiera) i njemački jezik (Marija Hrvat-Peteš).

U pripremi je slovensko (I. Vuk-Sta-

rogorski) i slovačko izdanje (Vl. Mišatek-)

MAG

b